

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1919.

Första kammaren.

Nr 2.

Fredagen den 8 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående införselmonopol å viss spannmål m. m.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina her-
rar! Jag anhåller att få hemställa, att vid behandlingen av de på
dagens föredragningslista stående ärendena desamma måtte få be-
handlas gruppvis, så att samtidigt till behandling upptagas punkter-
na 1 och 2, samtidigt punkterna 3 och 4 och samtidigt punkterna 5,
6 och 7.

Denna hemställan bifölls.

Med anledning härav föredrogs nu jämväl Kungl. Maj:ts pro-
position nr 2, angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m.

*Kungl. propo-
sitioner ang.
införselmono-
pol och tull å
viss spannmål
m. m.*

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina her-
rar! Jag skall be att vid denna remissdebatt få yttra några ord
särskilt angående den kungl. propositionen nr 2.

Bland de lärdomar, som världskriget givit oss, torde ingen vara
av större betydelse än den, som visat oss, vilken vikt det ligger
uppå, att ett folk kan i svåra och brydsamma tider såvitt möjligt inom
sina egna landamären producera vad det behöver till sin folknäring.
På grund härav framkom också inom alla länder krav på ökad pro-
duktion från jordbrukets sida. Ja, man sökte på allt sätt förmå
jordbrukarna att övergå från ett extensivt till ett mera intensivt
jordbruk och att framför allt övergå till brödsädesproduktion. Så
även här i Sverige. Svenska riksdagen ställde med en enastående
offervillighet medel till förfogande för att utöka brödsädesodlingen
icke allenast på den gamla åkern utan även genom nya odlingar.
Lantmännen hörsammade denna maning, och en ökad produktion av
vete, råg och korn blev också följden därav.

Nu äro förhållandena ändrade. Kriget är nu i stort sett slut.
Spannmålen ifrån transoceanaländer kommer in i våra hamnar, och
folket behöver lyckligtvis icke längre ropa på bröd. Men i och med
detsamma har också den värme, som tog sig uttryck i intresset för

Kungl. propositioner ang. införselmonopol och tull å viss spannmål m. m.

(Forts.)

modernäringen, sjunkit åtskilliga grader. Att kölden nu även hunnit upp till Konungens rådsbord, därpå lämnar oss den kungliga propositionen nr 2 ett eklatant bevis. Nu är det icke längre fråga om att utöka brödsädesodlingen. Det är icke ens fråga om att behålla denna odling i den omfattning, som uppnåtts under krigsåren, och man talar icke ett ord om vad det kostat det svenska jordbruket att omlägga sin drift från foderproduktion till brödsädsproduktion. Nej, nu säger man: Vi nöja oss med den produktion, som var före kriget. — Hur vill man då upprätthålla denna produktion? Jo, säger man i den kungl. propositionen, man skall säkerställa produktionen därigenom att man täcker produktionskostnaderna. Att man härvidlag, när man talar om produktionskostnaderna och deras täckande, icke ett ögonblick tänker på att jordbruket på denna gren av sin näring skall hava någon förtjänst, faller av sig självt.

Men man går ännu längre. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet står en ganska kort stund i sitt resonemang på den ståndpunkten, att kostnaderna för produktionen av brödsäd oavkortade skola tillfalla jordbruket. Men han ångrar sig rätt snart och säger, att det kan hända, att produktionskostnaderna komma att falla och att man därför genast måste sänka detta säkerställande med 5 %. Han besinnar därvid icke, att dessa produktionskostnader skola årligen omräknas och granskas av lantbruksstyrelsen enligt Kungl. Maj:ts förslag. Icke tyda väl, mina herrar, de nu såsom vi hoppas snart avslutade jordbruksstrejkerna och andra förhållanden på nedgående produktionspriser för jordbrukarna! Men statsrådet stannar icke härmed. Om jag får litet mera fritt översätta hans uttalanden i den kungl. propositionen, så säger han ungefär så: Ni goda odalmän skola mer än några andra landets inbyggare bidra till att brödsäden förbilligas. Därför skola ni icke allenast åtnöjas med en med 5 % minskad produktionskostnad, utan ni skola dessutom avstå hälften av den garanti, som ligger i den tillförsäkrade tullen och skillnaden mellan produktionspriset och importpriset. Detta, mina goda odalmän, få ni vara goda att avstå. — Jag vädjar till herrarna och jag vädjar till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, om detta är ett sätt att säkerställa brödsädesodlingen i Sveriges land, vilket ju dock är ett riksintresse efter vad krigs- och kristidsförhållandena väl på det mest tydliga sätt klargjort för en var. Och tänk, mina herrar — jag tillåter mig att taga ett exempel — om det skulle behövas för landet att anskaffa kläde för armén och man då sade till klädesindustrien: Vi hava nu genom opartiska personer låtit utreda, att tillverkningen av en aln kläde kostar så och så mycket, och nu förutsätta vi, att klädesindustrien vill tillverka detta för landet ovillkorligen behövlige parti mot att industrien tillförsäkras under de gynnsammaste förhållanden en — här torde herrarna med skäl vänta ordet *vinst*, men det ordet kommer icke — utan en viss *förlust* på denna tillverkning. Tror någon av herrarna, att målet att erhålla denna produktion därigenom skulle kunna vinnas? Ingalunda. Den förra majoriteten i denna kammare har på sin tid tillsett, att spannmålstullarna i Sve-

rige bibehöllos, och det tillkommer också denna kammare äran av att Sveriges brödsädsproduktion var så pass stor som den var, när världskriget bröt ut. Hade man åter då lyssnat till sådana röster, som nu skria om tullarnas borttagande, och tagit bort dessa tullar, såsom man gjorde i ett av våra grannländer, hade man kanske vid krigsutbrottet stått på samma ståndpunkt som detta grannland stod. Det stod nämligen inom kort, jag kan våga säga brödlöst, och det fick offra sina intressen på ett sätt, som jag icke anser lämpligt att ingå på, men som var av den beskaffenhet, att jag icke tror, att vi svenskar, vilket parti vi än tillhöra, egentligen skulle velat vara med om. Jag ber att få stryka under detta.

Kungl. propositioner ang. införselmonopol och tull å viss spannmål m. m.
(Forts)

Nu kanske herrarna säga: Han talar såsom yrkesman och talar alltså i sitt eget intresse. Ja, jag talar såsom yrkesman i den bemärkelsen, att jag vågar säga, att jag förstår sakens innebörd, men jag talar icke i något egoistiskt intresse. Ty själv producerar jag på min gård icke mera spannmål än vad som behövs för invånarnas föda därstädes, och den bygd jag tillhör har icke heller något spannmålsöverskott. Men jag talar, därför att jag anser det vara ett riksviktigt intresse för Sveriges frihet och självbevarelse att så mycket spannmål som möjligt produceras i Sveriges land. Men, herr greve och talman, det målet nås sannerligen icke genom bifall till den föreliggande kungl. propositionen.

Herr K l e f b e c k: Herr talman! Då jag representerar konsumenterna mer än den föregående ärade talaren, måste jag ju söka svara något på vad han anförde. Jag är visserligen icke beredd att göra det mera sakrikt och ordentligt, men jag kan ju i alla fall få framföra några små synpunkter.

Denna fråga är ju mycket, mycket svår, därför att man alltid finner de båda intressena, konsument- och producentintressena, i strid mot varandra, så snart man skrider till behandling av densamma. Vi äro ju skyldiga att här taga hänsyn till både det ena och det andra intresset. För min del vågar jag påstå, att jag varken vill eller kan se frågan uteslutande ur konsumentsynpunkt, ty jag har under en del av min prästerliga tjänstgöringstid och även under min uppväxttid kommit i så nära beröring med en hel del av Sveriges allmoge, att jag lärt mig värdera den såsom kanske den präktigaste klassen vi hava inom vårt folk, den som verkligen är vår kärna. Men de allmogebönder, som jag lärt känna, hava i allmänhet arbetat och knogat, ibland för liten lön och ibland för högre, och hava så gjort sin betydelsefulla insats för hela folkförsörjningen. Men de hava icke klagat mycket, utan det har ofta varit de större godsägarna som gjort detta. De förra hava i stället så mycket trognare arbetat. Och när de hava haft goda skördar, hava de känt sin förpliktelse på ett alldeles storartat sätt emot de svältande barnen i huvudstaden och i andra storstäder. De hava öppnat sina hem utan någon som helst avgift för massor av våra hungrande storstadsbarn. Detta vill jag alldeles ärligt och obetingat erkänna. Men därav följer icke, att jag kan gå med på de klagovisor, som ofta framförts gent emot de

Kungl. propositioner ang. införselmonopol och tull å viss spannmål m. m.
(Forts.)

anspråk, som framkommit från konsumenthåll. Jag kan ju i förbigående få säga, att när den föregående ärade talaren förklarade, att han icke talade i något egoistiskt intresse, så drager jag med den kännedom jag har om honom detta icke ett ögonblick i tvivelsmål. Men det finnes andra, som kanske så mycket klarare ådagalägga sådana egoistiska synpunkter.

Den föregående talaren sade, att produktionskostnaderna stigit så ofantligt, att jordbrukarna nu motse att nödgas producera med förlust. Om man räknar rent teoretiskt, kan det väl hända, att man kommer till en sådan uppfattning, beroende på de siffror, som man har, huru man sammanställer dem och vilka slutsatser man drager därav. Men min och många, många konsumenters erfarenhet är den, att så snart en jordbruksproducent börjar med sina teoretiska beräkningar och på grund av dessa kommer till ett visst pris för en eller annan vara, så leda dessa beräkningar alltid till ett enormt förhöjt pris, som då går ut över konsumenten. Innan man lärde sig alla dessa teoretiska beräkningar och endast arbetade och lät tillgång och efterfrågan bestämma priset, så var detta pris i allmänhet mycket lägre. Jag kan anföra ett exempel. Vi betalade i Stockholm i många år 16 öre för oskummad mjölk per liter. Så tillsattes en kommitté, som skulle räkna ut, vad man borde hava för pris på mjölken, för att produktionskostnaderna skulle bli betäckta. Priset steg då ögonblickligen, och vi äro nu uppe i 56 öre per liter, tror jag.

Produktionskostnaderna äro grundade på fyra huvudfaktorer, nämligen priset på ett mansdagsverke, hästdagsverke, konstgödsel samt jordräntan. Men såvitt jag nu i en hast kan minnas, är prisförhöjningen beräknad vara icke mindre än 158 % mot vad förhållandet var under tioårsperioden 1904—1913. Om man verkligen i alla hänseenden lägger en så hög procent till grund för beräkningarna, så förefaller det mig ändå, som om denna väl skulle tåla rätt mycken reducering, innan man behöver befara någon »förlust».

För övrigt vill jag säga, att när man talar om vikten för vår självförsörjning av att säkerställa brödsädsodlingen i vårt land — en sak, som ju aldrig kan bli föremål för diskussion, då den ju är solklar — så bör man komma ihåg, att denna odling ytterst icke beror därpå, om man kan få den eller den tullen eller det eller det priset, utan brödsädsodlingen ingår, såvitt jag åtminstone förstår, nödvändigt i den cirkulation, som måste äga rum i jordbruket. Denna cirkulation är i Skåne av kortare omloppstid och i Mellan-Sverige av längre; men man måste alltid, såvitt jag begriper, komma åter till ett år av brödsädsproduktion. Även om vi då i någon mån kunna inskränka eller öka trädesmarken eller brödsädsmarken, blir det ändock inom vissa gränser, som vi komma att röra oss. De konstlade åtgärderna, om jag så får kalla dem, komma sålunda icke att hava en så utomordentlig stor betydelse för den ena eller den andra saken.

Därtill kommer något, som jag härom dagen hade tillfälle att se några statistiska uppgifter om, nämligen att arealen av den bröd-

sädsproducerande marken åtminstone inom vissa län icke ökats utan tvärtom i någon grad minskats, trots att vi hava infört minimipris. Det var ju ändock ett utomordentligt kraftigt tag, som riksdagen tog i avsikt att höja brödsädsproduktionen, men arealen har som sagt inom vissa områden minskats i stället för att ökas.

Kungl. propositioner ang. införelsemonopol och tull å viss spannmål m. m.

(Forta.)

Jag har sålunda med dessa enkla ord velat ge tillkänna, att jag icke är övertygad om att, även om vi höja tullarna långt utöver vad de gamla varit, vi på den grund kunna påräkna att få någon avsevärt ökad brödsädsproduktion, men att det i stället ligger i konsumenternas intresse att så långt det är möjligt förbilliga sina viktigaste livsmedel, så långt möjligt, säger jag, d. v. s. med hänsyn tagen till de berättigade krav, som kunna ställas från deras sida, som producera brödsäd, men också endast till rimliga sådana.

Jag har, herr talman, bara velat göra dessa enkla erinringar gent emot vad den förste ärade talaren yttrade.

Herr Widell: Herr greve och talman! Det var ett yttrande av den siste ärade talaren, som påkallar litet närmare belysning. Han förklarade, att arealinventeringen visat, att brödsädsarealen trots minimiprisen icke hade ökats utan snarare något minskats. Det är alldeles riktigt, att inventeringen visar minskad areal, men anledningen till det är nog inte den, han trodde. Minskningen är nog icke verklig. Förhållandet är, att vi nu äro fullständigt övertygade, att fjolårets arealinventering gav för höga siffror för brödsäden. Den minskning, som nu visat sig, är sålunda säkerligen endast skenbar.

Det är endast detta jag velat meddela.

Herr Björnsson: Herr talman, mina herrar! På denna fråga vill jag lägga endast ekonomiska synpunkter, således icke ställa mig bunden av protektionistiska eller frihandelsvänliga former, utan försöka se saken så objektivt som möjligt, se den som en rent ekonomisk fråga. Jag anser, att det viktigaste problemet i vårt ekonomiska liv för närvarande är frågan om möjligheten att bringa ner det allmänna höga prisläget. Jag är övertygad om, att priset på brödsäd direkt och indirekt är den betydelsefullaste faktorn, då det gäller prishöjningen på alla andra områden. Sålunda kan denna fråga icke tillmätas nog stor betydelse från ekonomisk synpunkt. Jag tror, att jag härvidlag icke gör mig till talesman enbart för konsumenterna. Jag tror, att denna fråga spelar en roll t. ex. för hela vår industri. Om prisläget gör vår industri konkurrensodugligare gentemot utlandet — och jag har sett slående bevis på, att så kan vara fallet — innebär det naturligtvis en fara icke blott för industriens egna män och egna arbetare utan lika mycket för våra jordbrukare.

Om jag här skulle draga fram även några känsloskäl, skulle de i främsta rummet grunda sig på min omtanke om dessa stackars åldringar och sjuklingar, som haft ett sparat kapital, varav de under normala tider kunnat få en nödtorftig bärgning, men vilket

Kungl. propo-
sitioner ang.
införselmono-
pol och tull å
viss spannmål
m. m. u
(Forts.)

genom kristidens prisstegringar blivit berövat sitt realvärde till ungefär två tredjedelar. Detta är naturligtvis ytterst sorgligt, och jag ser ingen utväg hur detta skall botas.

Men jag lämnar alla sådana hänsyn till mindre samhällsgrupper. Vi ha här beslutat, att behandla Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2 i ett sammanhang. Propositionen nr 1 vill jag förbigå, därför att jag anser, att det icke finnes någon möjlighet att komma ur de svårigheter, som denna avser att lösa, på något annat sätt än det, som där föreslås. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten vid en synpunkt. Dessa minimipris, som 1918 års riksdag beslutade, ha enligt min mening visat sig synnerligen olyckliga för prisläget i vårt land. Detta mitt uttalande är icke så att förstå, att jag därmed vill klandra dem, som fattade detta beslut, ty jag skulle helt säkert inför det läge, vari vår folkhushållning då befann sig, själv ha gått med på ett dylikt beslut. Men jag tror, att erfarenheten har visat, att beslutet varit olyckligt, sedan de förutsättningar, under vilka det fattades, icke längre finnas.

Förutsättningarna för Kungl. Maj:ts proposition nr 2 äro väsentligen tvenne. Den första är en önskan att försöka öka brödsädesodlingen eller kanske rättare sagt bibehålla den vid dess nuvarande höjd. Jag betvivlar i likhet med en föregående talare, att detta är möjligt; men framförallt vågar jag bestämt bestrida, att det för närvarande är möjligt att visa, som herr Aaby Ericsson påstod, att våra lantmän villigt följde den paroll, som riksdagen gav.

Jag skall till belysande av vad herr Widell nyss nämnde be att få anföra ett par siffror. Under 1918 odlades enligt ett statistiskt sammandrag, som omfattar en viss bråkdel av alla län i södra Sverige med undantag av Gottlands, vete och råg 105,193 har, under det att 1919 enligt arealinventeringen endast odlades 99,204 har. Minskningen utgör icke mindre än 5,7 % i förhållande till 1918. Jag tror i likhet med herr Widell, att man icke kan påstå, att brödsädesodlingen verkligen har minskats så, som dessa tal utvisa, utan att förklaringen ligger i primär-uppgifternas egendomliga karaktär att vara färgade av tidigare lagbestämmelser. Men det finnes ett annat talförhållande. Den spannmålsbärande arealen i övrigt har minskats med endast 3 %. Således har enligt den statistik vi nu ha, som är den enda tillgängliga, brödsädesarealen, sedan minimiprisen hunnit göra sitt inflytande gällande, minskats med nära 6 %, under det att annan spannmålsareal minskats med endast 3 %. Om man överhuvud taget vågar dra någon slutsats ur dessa siffror, skulle det naturligtvis vara den, att spannmålsodlingen i övrigt har vunnit på bekostnad av brödsädesodlingen. Därmed anser jag, att det är visat, att det är utsiktslöst att försöka genom höjda pris stimulera brödsädesodlingen, ty det finnes andra, mycket starkare faktorer, som göra sitt inflytande gällande beträffande denna brödsädesodling.

Samtidigt kan jag nämna, att sockerbetsarealen ökats med över 18 % potatisarealen med 1 %.

Sedan är det frågan, om det för vår försvarsberedskap är av så stort intresse att eftersträva ett maximum av just brödsädesareal.

Såvitt jag känner lantbrukets förhållanden, är det icke så mycket brödsädesodlingen, som representerar det intensiva jordbruket utan snarare andra metoder för jordbrukets utövande. Således blir enligt min tro jordbruket mera elastiskt och får sålunda större möjlighet att i en kritisk situation hjälpa oss fram med hänsyn till vår folkhushållning, om man verkligen försöker stimulera ett intensivt jordbruk, även om icke brödsädesarealen därigenom skulle särskilt premieras.

Kungl. propositioner ang. införselmonopol och tull å viss spannmål m. m.
(Forta.)

Den andra förutsättningen skulle vara syftet att skydda våra jordbrukare mot en ruinerande konkurrens från utlandet. Mot den synpunkten anser jag man bör ställa den mördande konkurrens med andra samhällsklasser, som vårt höga prisläge innebär, och jag tror, att våra jordbrukare tåla vid att bära den börda, som regeringspropositionen förutsätter — om den nu är en börda.

Jag finner sålunda detta förslag om tullar motbjudande huvudsakligen från den synpunkten, att, såvitt jag ser, deras slopande innebär enda möjligheten att något så när snart få en nedåtgående kurva för vår allmänna prisindex. Men om, som jag tror, denna synpunkt icke vinner majoritet, är det klart, att man icke får försumma att se efter, hur detaljerna i detta förslag äro ordnade, och därvidlag skall jag be att få lägga det utskott, som får denna fråga till behandling, på hjärtat att något syna i sömmarna produktionskostnadsformeln, som tyckes ha verkat rätt fascinerande på många håll i vårt land. Till en början vill jag anmärka, att namnet på denna formel i bilagan C till det vid propositionen nr 1 fogade betänkandet av tillkallade sakkunniga, är fullkomligt vilseledande. Det är ingen produktionskostnadsformel; utan skulle man ge den något namn, som den förtjänar, skulle det vara producentprisformel, ty det är väl att märka, att vad man utgått ifrån är, det pris, som 1904—1913 var gällande; det är taget med i beräkningen under den mycket lösa förutsättningen, att detta nätt och jämt täckte produktionskostnaderna. Detta är naturligtvis en sak, som, minst sagt, är mycket tvivelaktig, och det bevis, som herr Nanneson anfört, är naturligtvis intet värt; i synnerhet i belysning av de statistiska data, vi nyss hört anföras beträffande brödsädesarealen, faller det absolut omkull. Men man kan komma till den övertygelsen, att det är felaktigt, även på ett annat sätt. Om man går med på herr Nannasons förutsättning, att de fyra faktorerna, mänsklig arbetskraft, dragarearbete, gödsling, ränta å jordvärde och driftkapital, innefatta 80 % av jordbrukets verkliga produktionskostnad, kan man räkna ut, vad produktionskostnaderna voro i medeltal under åren 1904—1913. Man finner då, att skillnaden mellan det vetepreis, han lagt till grund för sina beräkningar, och det produktionskostnadspris man sålunda erhåller, är kr. 2,05 pr deciton vid en medelskörd av 19 deciton, och gör man sedan motsvarande beräkning för åren 1918—1919, finner man, att företagarvinsten blir kr. 6,31 pr deciton. Således har absoluta värdet av vinsten stigit till mer än 3 gånger den, som erhöles 1904—1913. Det innebär således, att den procentiska vinsten skulle något ökas.

Kungl. propositioner ang införselmonopol och tull å viss spannmål m. m.
(Forts.)

Emellertid är denna anmärkning icke den mest välgående. Denna s. k. produktionskostnadsformel försummar också den allra viktigaste av de prisbildande faktorer, som äro bestämmande för priset på en deciton råg. Den försummar kort och gott att taga hänsyn till årsskördens storlek. Under förutsättning, att medelskörden är 19 deciton, blir vinsten 6,31, men om medelskörden blir 25 deciton, blir ju vinsten en helt annan.

Jag kan sålunda icke instämma med dem, som säga, att denna s. k. produktionskostnadsformel är skickligt uppgjord, just därför at den lämnar ur sikte den viktigaste faktorn. Jag tillåter mig hänvisa till appendix I med en tabell på sid. 70 i propositionen nr 1, varav framgår att vetepriiset 1904 var 14,44 och 1909 19,58 kronor pr 100 kg. Av denna tabell ser man ju tydligt inflytande just av världsskördens storlek, efter vad jag kan förstå. Denna faktor kommer emellertid här aldrig fram ty — och det är min sista anmärkning i detta sammanhang — denna formel innehåller som grund för prisberäkningen två faktorer åtminstone, som äro i hög grad beroende på rågpriset självt, nämligen priset på ett mansdagsverke och priset på 100 kg. havre. Nu är det så, att om vi i år beräkna ett rågpris, som är högre än föregående års, då måste automatiskt såväl mansdagsverket som havren stiga i pris, och följande år stiger rågpriset ytterligare. Om man sålunda skulle kunna förutsätta, att den utländska konkurrensen icke kunde driva ner priset, skulle denna matematiska formel ge en utmärkt bild av den ändlösa skruven uppåt.

Herr J e s p e r s o n: Herr greve och talman! Jag skall be att med några ord få vända mig mot de uttalanden, herr Klefbeck gjorde, då han bemötte den förste ärade talarens yttranden. Han sade visserligen, att han icke vore tillräckligt sakkunnig att kunna fullkomligt bemöta de uttalanden, som av den förste talaren gjordes, och denna brist på sakkunskap blev också tydlig, då han förmenade, att fastställandet av högre eller lägre tullsatser icke komme att nämnvärt inverka på mängden av den brödsäd, som producerades i landet, ty jordbrukaren är tvungen att för cirkulationens skull odla en viss mängd utav brödsäd under alla förhållanden. Det är en sats, vilken, såsom varje praktisk lantbrukare vet, icke överensstämmer med verkliga förhållandet, ty det är inte alls nödvändigt att odla brödsäd, om man inte vill. Och jag vill erinra om, att risken för att priset icke täcker produktionskostnaderna är vid odling av brödsäd ofantligt mycket större än vid odling av annan spannmål, därför att det rätt ofta händer, särskilt uppåt landet och på jordar, som inte äro väl avdikade, att vintersäden fryser bort och att man icke får några brödsädeskörदार alls. När det alltså förhåller sig så, att jordbrukaren har den största utsikt att få vidkännas förlust på denna brödsädesodling, är det väl inte mycket troligt, att herr Klefbeck's påstående kan hålla streck.

Nu är nog också förhållandet det, att om man inte har utsikt att kunna få tillbaka de kostnader, man nedlagt, t. ex. för konst-

gödsel, så blir en mycket mindre mängd av denna vara använd enligt mitt förmenande, och det kommer att högst väsentligt inverka på det skörderesultat, man får fram. Sålunda är även det en faktor, som kan komma att minska mängden av brödsäd, och även om brödsäd odlas i en viss konstant utsträckning, kan detta medverka till en minskning av skördarna.

Kungl. propositioner ang. införselmonopol och tull å viss spannmål m. m.
(Forts.)

Den siste ärade talaren vände sig mot de produktionsprisberäkningar, som ha kommit till synes i den kungl. propositionen, och sade, att de icke voro riktiga. Ja, jag vågar inte bestämt påstå motsatsen, nämligen, att de äro riktiga, men det skulle vara underligt, då de äro resultatet utav en officiell bokföringsbyrås undersökningar av en hel massa egendomar i olika delar av landet, om dessa beräkningar skulle vara gjorda med uppsåt att få kostnaderna för högt tilltagna. Jag kan inte föreställa mig, att så är förhållandet, utan jag tror, att dessa prisberäkningar äro riktiga.

Den siste talaren yttrade också, att det är felaktigt att utgå från en beräknad medelskörd av 19 deciton, ty då det blir en medelskörd av 25 deciton, så visar det sig genast, att beräkningarna äro alldeles felaktiga. Ja, jag undrar, om den ärade talaren verkligen tror, att det är möjligt att i Sverige få en medelskörd av 25 deciton. Jag kan inte tänka mig, att så kan bli förhållandet, utan det är väl något, som endast hör till de fromma önskningarna och ingenting annat.

Vidare gjorde talaren det påståendet, att en höjning av brödsädespriset var den främst verkande orsaken till en stegring av såväl alla levnadskostnader som alla andra produktionskostnader, därför att det återverkade på alla områden. Man kan ge honom rätt i, att det så gör i någon mån, men att det är den allra kraftigast verkande faktorn, kan man väl ändå knappast säga; ty om man antar, att tullen höjer priset, vi kunna taga till så rundligt som med 5 kronor pr deciton, så innebär ju det en stegring av levnadskostnaderna för varje person av på sin höjd 50 à 60 kronor pr år. Enbart brödsädens bearbetande i bagerierna stegrar, enligt vad jag tror, kostnaderna oändligt mycket mera, än tullen gör, även om denna tull ginge upp till 5 kronor pr deciton. De slutsatser, den föregående talaren härvidlag kom till, äro sålunda enligt mitt förmenande alldeles felaktiga.

Hans excellens herr statsministern Edén: Då min kollega, jordbruksministern, av den samtidigt försiggående remissen i andra kammaren är förhindrad att här taga till orda, skall jag tillåta mig att göra ett par helt korta anmärkningar till den debatt, som blivit förd.

Det förefaller mig, som om man å ömse sidor inom de riktningar, som här kommit till uttryck, visserligen har lätt att en smula halka in i en slags principdiskussion om protektionism eller frihandel. Ifrån sådana principiella synpunkter äro ju de flesta vändningarna i de hållna anförandena hämtade. Men det förefaller mig också, som om man från båda sidor lade en viss dämpare

Kungl. propositioner ang. införselmonopol och tull å vissa spannmål m. m.

(Forts.)

på denna principdiskussion. Jag kan icke underlåta att konstatera detta med tillfredsställelse, då det synes mig vara i hög grad angeläget både för behandlingen av denna fråga och för ett lugnt och lidelsefritt bedömande av vår allmänna situation, att man åtminstone icke ger sig in i några dylika principiella meningsmotsättningar, som allt för lätt kunna flamma upp till onödig skärpa. Ty vad det nu gäller är, såsom uttryckligen framhållits i propositionen, icke att fastslå ett visst tullpolitiskt system för Sverige under framtiden, utan att vidtaga vissa provisoriska åtgärder för de år, som följa närmast efter minimiprisens upphörande, och att vidtaga dessa åtgärder så, att vi icke binda vår handlingsfrihet vare sig i den ena eller andra riktningen för framtiden, när en gång den situationen kan komma att inträda, då det verkligen är möjligt att på allvar bestämma vårt handels- eller tullpolitiska system.

Att detta ögonblick icke nu är inne och med all sannolikhet icke heller kommer att inträffa under den närmaste tiden, lär ingen av de talare, som här haft ordet, kunna förneka. Det är i själva verket så, att de stora handelsmakterna och de över hela världen även politiskt bestämmande makterna i denna stund icke själva torde hava fixerat, efter vilka linjer de tänka inrätta sin handelspolitik. Vid sådant förhållande är det helt enkelt omöjligt för ett litet land i en undangömd del av Europa att på egen hand bestämma sig för vilka linjer som skola följas. Det är en oundgänglig förutsättning för en reell värdering av läget, att man först får någon inblick i, huru de stora riktningarna i världen komma att utveckla sig på detta område. Vi kunna alltså med lugn lägga de stora principfrågorna åt sidan, och vi torde kunna ena oss om, att det här endas, gäller att på ett praktiskt sätt anordna oss för ett par övergångs-år och icke att binda oss för framtiden.

Då återstår spørsmålet: Är det sätt som för detta speciella ändamål är föreslagit i propositionen, lämpligt eller finns det något bättre sätt?

Jag skall i detta avseende icke inlåta mig på den detaljkritik, som en talare nyss sökte rikta mot produktionskostnadernas beräkning för de föreslagna glidullarna. Jag vill emellertid hava sagt, att såvitt jag förstår — och jag tror, att jag förstått saken rätt — beror hans framställning i detta avseende på ett fullständigt missförstånd, då nämligen klausulerna äro så uppsatta, att skördens ökning eller minskning icke betyder något, enär det är fråga om relativa och icke absoluta tal i de använda formlerna.

Men jag skall också påpeka — och det är det viktigaste i detta sammanhang — att det icke är rimligt att för ett så begränsat ändamål som anordningen under en övergångstid uppställa sådana fordringar, som den förste talaren i debatten tycktes vilja göra. Han uttröck ifrån, att man alltjämt skulle lägga an på att — jag tror att jag bokstavligen kan säga — à tout prix öka landets produktion av brödspannmål. En sådan handelspolitik, som uppställer detta såsom enda regel, som bara sätter in sin kraft på att utöka landets produktion av brödspannmål, kosta vad det kosta vill och oberoende

av vilket inflytande detta kan hava på andra näringar — en sådan handelspolitik, mina herrar, är fullständigt olycklig och omöjlig. Vad vi nu ställa upp såsom vårt syfte är att åstadkomma — jag upprepar det ännu en gång — för övergångsåren en sådan reglering, som skulle giva åt vår brödsädesodling i huvudsak samma förutsättningar, som denna viktiga näringsgren haft före kriget, i den förhoppningen att man därmed också skulle, såsom det står i såväl propositionen som de sakkunnigas betänkande, åtminstone kunna behålla den vid ungefär samma styrka som före kriget. Varför har man då för närvarande kunnat nöja sig med detta? Jo, såsom det också framhålles av de sakkunniga, därför att det har visat sig, att denna brödsädesodling före kriget vid medelmåttig avkastning, vid s. k. medelskörd, brukade lämna en sådan behållning, att den nödtorftigt kunde svara mot ett minimibehov, naturligtvis endast ett minimibehov, av landets försörjning i detta avseende. Längre än till att åstadkomma förutsättningarna för ett sådant minimibehov ha varken de sakkunniga eller regeringen ansett sig i denna stund kunna gå, och längre än till att skapa relativt taget samma förutsättningar, samma skydd för brödsädesodlingen, som den hade före kriget, har varken de sakkunniga eller regeringen heller kunnat gå. Jag tror, att var och en, som sätter sig in i situationen, skall finna, att detta är en riktig ståndpunkt.

Man kan naturligtvis orda både fram och tillbaka om det använda systemet med glidullar är det bästa eller icke. Jag skall nöja mig med att konstatera, att i varje fall ingen har kunnat påvisa något bättre system. — Den förste talaren, som slutade med att säga, att man med detta system icke kan producera tillräckligt av spannmål inom landet, han blir svaret skyldig på två frågor. För det första: Hur kan han bevisa, att så icke är fallet, om det nämligen håller streck, att detta system, ifall hänsyn toges till alla faktorer, till sina verkningar ungefärligen svarar emot det, som rådde före kriget? Den andra frågan är den: Vad är det för ett system, som den ärade talaren själv vill komma med och som skulle åstadkomma det resultat, vilket han velat få fram?

I varje fall vill jag för mig och mina kolleger på det bestämdaste protestera mot de ord, som föllo i samma förste talares yttrande, att det numera råder köld vid Konungens rådsbord mot den viktiga brödsädesodlingen. Att så icke är fallet, visas just av denna proposition, om vilken man lugnt torde kunna säga, att kanske ett flertal av den ärade talarens meningsfränder själva knappast väntat, att den skulle komma fram med ett så positivt innehåll som skett — att döma åtminstone av de meningsyttringar, som förekommit i den ärade talarens eller hans åskådning närstående pressorgan. Det är icke köld mot brödsädesodlingen, när man i allt väsentligt oförändrat framlägger ett sakkunnigförslag, som är uppgjort av så högeligen framstående målsmän för denna odling jämte andra sakförståndiga. Det är tvärtom en klok anpassning till vad som nu kan göras. Jag håller före, att reseringen kan fullkomligt lugnt tillbakavisa de nu gjorda förebräelserna och av den diskussion, som åtminstone hittills

Kungl. propositioner ang. införselmonopol och tull å viss spannmål m. m.
(Forts.)

Kungl. propositioner ang införselmonopol och tull å viss spannmå: m. m.

förts, draga den slutsatsen, att ännu icke på något sätt någon vä- gande unmärkning har kommit fram mot de förslag, som blivit gjor- da. Ännu stå sig dessa förslag såsom de bästa som hittills varit påtänkta.

(Forts.)

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Endast några ord till den siste ärade talaren.

Vad först beträffar mitt yttrande om att den köld, som tycks hava inträtt med hänsyn till intresset för jordbruksnäringen, skulle hava funnit vägen till Konungens rådsbord, får jag bekänna, att det var med den allra största glädje jag hörde, att så icke är fallet. Jag trodde, att hans excellens på vissa håll inom Konungens råd hade funnit, att detta intresse icke är fullt så livligt som det var för några år sedan. Men om jag misstager mig, är det en glad över- raskning.

Vad vidare beträffar att jag skulle hava yttrat, att brödsäds- odlingen skulle »à tout prix», till varje pris, upprätthållas, att man således skulle betala hur mycket som helst för att täcka produktions- kostnaderna, är det ett fullständigt misstag. Jag har icke ens yr- kat på en ökad brödsädsodling, men jag har ansett, att jag bort in- stämma i vad Kungl. Maj:t i den kungl. propositionen till en del yttrat, eller att man bör bibehålla vad som fanns före kriget. Och jag har sagt: tror Kungl. Maj:ts regering, tro herrarna, att man kan göra detta, när man säger till jordbrukarna, producenterna: Var så god och odla eder säd med säker förlust av så och så mycket på varje ton av tillverkningen? Jag får säga, att ett resonemang, som motsäger detta kan jag icke förstå.

Hans excellens statsministern yttrade, att jag skulle opponerat mig mot systemet med glid tullar. Det har jag icke gjort, och hans begäran, att jag skall sätta något annat i stället, kan därför icke få något svar. Jag anser det vara ett ganska förståndigt förslag, men i ordet glid tullar ligger, att de skola kunna glida upp och ned. Vad gör nu Kungl. Maj:t i sin proposition? Jo, Kungl. Maj:t lå- ter väl tullarna glida ned, men när de glidit upp en bit, avklippes glidningen. Detta är ett sätt att tillämpa glid tullar, som förefaller mig egendomligt, och det är mot detta, mot ingripandet i den kungl. propositionen mot en full tillämpning av glid tullar som jag oppone- rat mig. Vidare, att dessa garantier, som skulle tillförsäkras jord- brukarna för att täcka produktionskostnaden först diskonteras med 5 % diskonto och att man sedan lämnar 50 % ackord på återstoden, det kan jag icke kalla att lämna den ersättning, som arbetet kan kräva.

Till sist vill jag säga, att jag delar hans excellens statsmini- sterns uppfattning, att det för närvarande är omöjligt för oss att taga ståndpunkt till den stora tullfrågan. Men så mycket kan man ju göra, som jag tagit mig friheten göra i mitt första anförande, att man bickar tillbaka på, vilken betydelse tullarna haft för oss med hänsyn till spannmålsodlingen före världskrigets utbrott. Jag er-

känner villigt, att läget numera är sådant i världen, att man för närvarande icke kan taga ståndpunkt till den stora tullfrågan.

Herr J e s p e r s o n: Jag begärde ordet endast med anledning av en missägning, vartill jag gjorde mig skyldig i mitt förra anförande och som blivit påpekad för mig. Då jag sade, att genom en tull av 5 kronor kostnaderna för en person kunna ökas med högst 50 å 60 kronor, menade jag en *familj*, i medeltal bestående av 5 å 6 personer.

Kungl. propositioner ang. införselmonopol och tull å viss spannmål m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning hänvisades föreliggande två kungl. propositioner till första särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 5, med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete; samt
- nr 6, med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg.

Föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 7, med förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring i fredstid m. m.;
- nr 8, med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning; och
- nr 9, med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.

Kungl. propositioner ang. inställande av viss värnpliktstjänstgöring m. m.

Herr T r y g g e r: Herr greve och talman, mina herrar! Det är icke min mening att nu ingå i någon närmare granskning av föreliggande proposition om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass. Jag kan dock icke underlåta att påpeka en synpunkt, som enligt min mening vid frågans bedömande torde vara värd beaktande.

I sin motivering till samma proposition vid årets lagtima riksdag har föredragande departementschefen fäst uppmärksamheten på den betydelse, som de pågående fredsförhandlingarna och frågan om nationernas förbund måste äga, då vi skrida till en reform av vårt försvarsväsende, och detta har man, enligt min mening, gjort med rätta. Alla äro vi ense därom, att de militära bördor, som vila på oss, såväl de personliga som de ekonomiska, böra i största möjliga grad förminska, så långt som detta är förenligt med vår fasta vilja att upprätthålla vår yttre och vår inre frihet. Man skulle ju också kunnat tänka sig, att den utrikespolitiska situationen nu vore så-

Kungl. propositioner ang. inställande av viss värnplikttjänstgöring m. m.
(Forts.)

dan, att man, redan innan freden definitivt blivit slutet mellan alla de krigförande och innan frågan om den rättsliga regleringen av staternas inbördes förhållanden blivit slutligen avgjord, skulle kunna vidtaga provisoriska inskränkningar i försvaret, särskilt med avseende på utbildningstiden för de värnpliktiga. Emellertid torde man utan överdrift kunna göra gällande, att förhållandena ute i världen antagit en karaktär, som gör det för oss till en oavvislig plikt att ännu någon tid bibehålla vår försvarskraft oförminskad. Den oro och jäsning, som råder över allt, kan helt plötsligt ställa oss inför händelser, som sätta vårt land och des oberoende i den största fara. Man har såvitt jag kan förstå, att taga hänsyn icke blott till ansvarskännande statsmäns beslut, utan man måste ock räkna med ovissa faktorer, som med en naturkrafts våldsamhet kunna helt och hållet kasta om situationen. De inre strider, som rasa i flera av Europas länder kunna genom sin utgång få betydelse även på deras utrikespolitik, och innan de inre förhållandena i dessa stater vunnit erforderlig stadga, kunna vi ställas inför de största överraskningar på det utrikespolitiska området. Huru tung än försvarsbördan må kännas för vårt folk, blir det följaktligen, enligt min åsikt, en ofrånkomlig skyldighet för oss att icke sätta på spel vårt lands välfärd, som vi varit nog lyckliga att kunna bevara under dessa av de största bekymmer och vanskligheter fyllda fem krigsåren. Enligt min uppfattning skulle vi aldrig varken inför samtid eller eftervärld kunna rentvå oss, ifall vi under den, som jag hoppas, korta tid, som ännu kan återstå, innan man med full klarhet kan överskåda och bedöma världssituationen, skulle äventyra den möjlighet att värna vårt oberoende, som vi med de största offer och hittills med det bästa resultat varit i stånd att bereda vårt folk.

Med de varmaste förhoppningar riktar jag — och jag tror mången med mig — trots allt blicken på en fridens och fredens tid. Men dessa förhoppningars största värde för vårt folk ligger däri, att vårt land och folk kunna träda in i denna nya tid med oförminskad självständighet både utåt och inåt och med vårt mödosamt förvärvade välstånd orubbade.

Herr Lindhagen: Det är väl nödtvunget — fastän det icke är något nöje att uppträda i en remissdebatt — att här också gives uttryck för någon annan tankegång än den siste talarens.

Denne trodde fortfarande på våldets befriande makt i världen. Men å andra sidan har han mången gång här i kammaren gjort sig till förkämpe för, vad man kallar kristendom, och jag vill därför erinra om ett ord, som säger: Icke med styrka och icke med makt utan genom min anda, säger Herren Zebaot. Det är i denna riktning jag nu vill säga några ord. Jag gör mig därvid icke till tolk för något som helst parti, utan för åtskilliga människor inom alla partier, som vilja ha ändring i förhållandena och en ny värld. Men jag är på samma gång förvissad om, att min mening delas av många inom mitt eget parti, och jag kan därför uppträda även som partiman i denna förmildrande bemärkelse.

Regeringens förslag innefattar, såsom det självt säger, ett provisorium — ett provisorium i avvaktan på den bebådade reformen av försvarsväsendet. Det är således ett symptom på en nyorientering och ådagalägger, enligt min uppfattning, till en början den stora gagnlösheten av den med så mycken pomp och ståt igångsatta nya härordningen av år 1914 och likaledes av de i sjön, diken och längs landsvägarna bortkastade neutralitetsutgifterna. Men detta är att tala om den snö, som föll i fjol, och det tillkommer oss nu att rikta blicken på framtiden och pejla, vilken nyorientering i detta avseende regeringens nuvarande ansats bär i sitt sköte — ty längre är det icke kommet, det bebådade är ofött ännu.

Jag vill då säga, att en av de mest brännande förhoppningar för mänskligheten — icke för partierna kanske — men för mänskligheten går ut på ett avskaffande av rustningarna. Därför fordras dock omvärdering i sinnelagen av åtskilliga saker, innan man kan tillägna sig denna nya uppfattning. Man måste sålunda omvärdera den gamla satsen: Om du vill fred, så rusta dig för krig, och istället säga motsatsen: Om du vill fred, så avskaffa all möjlighet till krig och framför allt rustningarna. Däri ligger även, kan man säga, inneslutet, att i folkens liv erkännes respekten för människans liv som grundval för en sedlig världsordning. Däri ligger också kravet på dödsstraffets avskaffande — och härmed har jag berett min vän Carl Romanus en möjlighet att i detta sammanhang få uttalat, vad talmannen förvägrat honom, därför att det icke hörde till ämnet.

Vi måste då till en början konstatera, att den avrustning, som faktiskt i stort sett blivit påtvingad Tyskland, måste lända till ofantligt gagn för detta stora land, både ekonomiskt och andligt. Hädanefter kan där tänkas icke blot tyskt utan även mänskligt. Om avrustning har det för övrigt talats mycket både enskilt och officiellt både före, under och efter kriget i alla länder. Under kriget var det en stående lösen inom de pacifistiska rörelserna. Men nu börjar detta krav allt mer och mer att skjutas undan, och i motiveringen till regeringens proposition finner man ingenting om det.

Då regeringen nu i sitt förslag hänvisar till den blivande revisionen av vårt försvarsväsen, opponera vi oss för det första emot detta uttryck »försvarsväsende» och vilja ha det ombytt till ordet »krigsväsende». Vi kunna icke erkänna att erfarenheten visat, att det är någon skillnad egentligen mellan anfall och försvar, när vapnen tala. Skillnaden är obetydlig eller ingen och kan åtminstone lätt bliva det. Men än mer: ett gevär kan aldrig skapa kultur. Det bränner i händerna och bäraren av detsamma blir med nödvändighet förr eller senare en bandit.

Vi kunna icke betrakta som försvar ett ständigt äventyrande på detta sätt av vår yttre säkerhet genom vapenkonflikter på grund just av våra vapen, ett ständigt äventyrande av vår inre säkerhet genom utsikter till inbördeskrig, ett ständigt utarmande av vår ekonomi och produktion genom dessa ofruktbara bördor och slutligen ett oavlatligt förvildande av vårt andliga liv genom att som mål för folket uppställa falska värden.

Kungl. propositioner ang. inställande av viss värvningspliktstjänstgöring m. m.
(Forts.)

Kungl. propositioner ang. inställande av viss värnpliktstjänstgöring m. m.
(Forts.)

Om man nu istället för ordet försvarsväsende ville använda ett tendentiöst uttryck, tycker jag snarare tidsförhållandena tala för att kalla det statens banditväsende, ty det är i själva verket ej något annat. Och man skulle då i vårt politiska liv kunna tala om herr statsrådet och chefen för vårt banditväsende till lands och dito dito till sjöss.

Vidare är en »revision» av detta tillstånd icke alls något tillfredsställande. Vi måste kräva en avrustning och fordra av regeringen klart besked i det avseendet. Och vad finna vi då? Ja, i motiveringen finna vi många skäl. Man talar först om spanska sjukan, sedan om de stora statsutgifter vi ha och om de ökade kostnaderna för försvaret på grund av dyrtiden. Man dröjer tvekande och famlande kring utrikespolitiska hänsyn. På ett enda ställe heter det, att någon nedsättning i värnplikten bör komma ifråga av billighet mot vederbörande. Således på en enda punkt ett uttalande till förmån för människorna istället för till förmån för krigsväsendet. Vi påyrka således klara ståndpunkter, och det första krav, som vi redan nu på grund av förhållandena anse moget, är att den allmänna värnplikten bör avskaffas. Den allmänna värnplikten anse vi till skillnad från den föregående ärade talaren och många andra vara världens mest bloddrypande eller, för att använda ett partiuttryck, reaktionära inrättning. Den måste försvinna och göra det snart.

Emellertid mena vi, att även det övriga krigsväsendet bör avrustas. En internationell ordningsmakt är utan tvivel påkallad, men får icke på något sätt ha sina rötter och sin förebild i det gamla krigsväsendet, ty då blir den nya ordningen kanske blott en efterföljare av det gamla och av samma art som det nuvarande tidevarvets.

Vidare kräva vi, att de små staterna, framförallt de skandinaviska, gå i spetsen och icke vänta på stormakternas avrustning. Vi finna, att det ligger en ofantlig fara för dessa små stater i all synnerhet i deras krigsväsende. De närmare skälen därför hava utvecklats många gånger, och jag skall icke gå närmare in på dem. Jag har antytt dem i det föregående.

Men säger man — det har också antytt om det föregående talaren — bolsjevikerna hota oss med krig. Det är en ny krigsfara från öster, och herr Trygger uttryckte det ännu öppenjärtligare så, att vi behövde vårt försvarsväsende för att upprätthålla såväl vår yttre som vår inre frihet. Ja, där ha vi det, där klämmer det. Men förstå vi då icke, att om vi hålla ett krigsväsende för att rusta mot bolsjevikerna, inre eller yttre, betyder det oåterkalleligen det svenska inbördeskriget? Är det således något skydd mot ett sådant eventuellt äventyr, som inbördeskrig, om vi upprätthålla ett försvarsväsende, som kommer att locka å omse sidor till excesser? Det finns andra vapen att lösa de inre svårigheterna, de sociala frågorna, utan att använda sådana förtvivlade medel, vilka oftast leda till ruin och reaktion.

Jag vill därför icke alldeles fränkänna militärväsendet all slags

god verkan. Det har haft en viss primitiv, oavsedd betydelse för kroppskulturen. Jag menar då icke dödsmarschern på sommaren, icke heller inpackningen på vintern i kylvagnar som fruset kött, icke heller inkvarteringar som mansföda åt pestbaciller i kaserner och koncentrationsläger, utan jag menar den sunda kroppshärdande övningen ute i naturen och under måttliga marscher. Hälsovården kan och skall dock gå framåt på annat och bättre sätt. Jag för min del och många med mig ha icke något däremot, utan hava tvärtom förordat, att i sådant avseende bland annat en viss värnplik inrättas för att odla jorden och därigenom tillika bibringa de värnpliktiga benägenheten att arbeta för andra och alla. Vi vilja ock, att anslag till skytteväsendet upphöra. Varför icke införa förbud mot att bilda skytteföreningar och istället låta dessa anslag gå till främjande av idrott och upplysning om den individuella hygienens betydelse?

Men vad skola vi då falla tillbaka på, frågar många. Jag skall taga en stämningbild under en resa för några dagar sedan i Slesvig. När jag kom till tyska gränsen och mitt pass skulle viseras av en dyster luggsliten tysk soldat, satt bredvid honom en flicka och läste en tysk bok, som hon slog igen vid min ankomst. Jag såg titelbladet och där stod det: »Världens pånyttfödelse genom människokärleken». Det var det första järtecknet. I Flensburg fanns på Sankt Petrikyrkan uppslagen en hälsning till de hemvändande krigarna. Vad stod där? Jo, det stod: »Vi fira icke den förra segern, den som man velat påtvinga oss med vapen, utan vi fira en seger, klarare och ljusare än den förra, nämligen segern för ett nytt mänskligt ideal. Nu först måste vi bli fria människor. Vi hava hittills varit verktyg, ingenting annat än verktyg åt andra.» — Detta stod anslaget på denna domkyrka. När jag sedan i Flensburg såg den ofantliga, staden dominerande marinskolan och i Sönderborg tätt invid, den lilla anspråkslösa danska landsortsstaden, det oerhörda nya preussiska etablissemanget med kaserner och officersbostäder och annat tillbehör, och ovanför det Dybböls skansar med sina gravar över tyska och danska soldater, när jag såg denna kontrast och hur dessa militära etablissemang nu lågo öde och intet liv rörde sig där, uppstod hos mig en jublande känsla av, att det i alla fall kommer en tid, då våldet icke blir det, som skall avgöra världens framtid.

Därför är mitt sista ord, att vi önska, att regeringen tillägnar sig en ny själ på ett eller annat sätt, ty i detta betänkande och i den förebådade fortsättningen finnes bara en revision av den gamla själen. Och vad betyder den? Ingenting; det är bara en begynnelse till dess återuppståndelse. Jag skulle vilja säga, att vi måste resa oss mot lärorna och det partiväsande, som påtvingar oss oupphörligt nödvändigheten att icke skaffa oss nya tänkesätt, skaffa oss nya ideal. Jag kan icke använda en handske mera hänsynslöst, för att kasta det gamla systemet i ansiktet än denna: Kanhända när allt kommer omkring, att det kan finnas någon uppgift även i det politiska arbetet för det gamla ordet: »kärleken övervinner allt».

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 2. 2

Kungl. propositioner ang. inställande av viss värnpliktstjänstgöring m. m.
(Forts.)

Kungl. propositioner ang. inställande av viss värnpliktstjänstgöring m. m.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, hänvisades ifrågakvarande tre propositioner till tredje särskilda utskottet.

Till nämnda utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

(Forts.)

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse nr 1, till Konungen angående val av deputerade att, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, med Konungen överlägga.

Herr *Ericsson, Aaby*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m.

Motionen hänvisades till första särskilda utskottet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Sandegård</i>	fr. o. m. den 9 t. o. m. den 18	innev. månad,
» <i>Hagfält</i>	» » » » » 19	» »
» <i>Almkvist</i>	» » » » » 20	» »
» <i>Svensson, Isak</i> ,	under 12 dagar från den 9	innev. månad,
» <i>Johansson, Johan</i> ,	» 10 » » » 11	» » och
» <i>Akerman</i>	» 14 » fr. o. m. » »	» »

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,32 på dagen.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.

Tisdagen den 12 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning;
nr 11, angående förbud tillsvidare i vissa fall av skatteköp;
samt
nr 14, angående inställande av skatteköp enligt kungörelsen
den 4 februari 1911 jämte övriga författningar om användande av
de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna.

Ordet lämnades på begäran till herr *O l s s o n, O l o f*, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att Kungl. Maj:ts proposition nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller i andra i oskiljaktigt samband därmed stående frågor, måtte behandlas av andra särskilda utskottet.

Denna hemställan bifölls;

och skulle jämlikt § 37 mom. 1 riksdagsordningen andra kammaren inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Protokollsutdrag härom justerades och avsändes till andra kammaren.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna blevo dessa på begäran bordlagda.

Avgåvos och hänvisades till första särskilda utskottet nedan nämnda motioner:

nr 2, av herr *Wohlin* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m.; och

nr 3, av herr *Pettersson, Ivar*, m. fl., i samma ämne.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Bäckström* under nio dagar från och med den 14 innevarande månad.

Justerades ytterligare ett protokollsutdrag för denna dag samt protokollen för den 4, 5 och 7 innevarande augusti.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,13 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 14 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 3, angående uteslutande från Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden.

*Ang. utskott
för behandling
av kungl.
propositioner
om skatteköp.*

Her vice talmannen erhöi på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner nr 11, angående förbud tillsvidare i vissa fall av skatteköp, och nr 14, angående inställande av skatteköp enligt kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga författningar om användande av de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Herr *Lindhagen*: Jag kan icke underlåta att göra den erinran, att det ämne, som behandlas i dessa kungl. propositioner, äger mycket litet sammanhang med de ämnen, som äro föremål för ifrågavarande särskilda utskotts behandling. Om man utgår från, att kamrarna välja ledamöter i utskottet med hänsyn till deras sakkunskap i vissa ämnen, kan det hända, att dessa propositioner komma till ett fullständigt omaka utskott. Emellertid, såsom förhållandena gestaltat sig, då allt går på en höft och så även här, har jag icke anledning att ställa till något särskilt rabalder.

Herr Holmquist: Jag ber endast att i anledning av vad herr Lindhagen yttrade, få upplysa, att i det utskott, till vilket enligt vice talmannens förslag dessa propositioner skulle remitteras, sitta en hel del ledamöter, som förut i jordbruksutskottets lagavdelning behandlat vissa av dessa ärenden.

*Ang. utskott
för behandling
av kungl.
propositioner
om skatteköp.
(Forts.)*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls på gjord proposition herr vice talmannens hemställan, att kammaren skulle för sin del besluta, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner nr 11, angående förbud tillsvidare i vissa fall av skatteköp, samt nr 14 angående inställande av skatteköp enligt kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga författningar om användande av de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Jämlikt § 37 mom. 1 riksdagsordningen skulle andra kammaren inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Protokollsutdrag härom justerades och avsändes till andra kammaren.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

Ordet lämnades på begäran till herr vice talmannen, som anförde: Jag ber att få hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition nr 3, angående uteslutande från Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Vad herr vice talmannen sålunda hemställt bifölls;

och skulle jämlikt § 37 mom. 1 riksdagsordningen andra kammaren inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Protokollsutdrag härom justerades och avsändes till andra kammaren.

Sedan från andra kammaren ingått meddelande, att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner nr 11, angående förbud tillsvidare i vissa fall av skatteköp.

och nr 14, angående inställande av skatteköp enligt kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga författningar om användande av de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna m. m., blevo nu sagda propositioner var för sig föredragna och därvid hänvisade till första särskilda utskottet.

Herr *Lindley* väckte en motion. nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg.

Motionen hänvisades till andra särskilda utskottet.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 5, av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, om reduktion av övningstiden för värnpliktiga av 1919 års klass;

nr 6, av herr *Wigforss*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.;

nr 7, av herr *Winberg*, om inställande tills vidare av alla värnpliktsövningar; och

nr 8, av herr *Lindhagen*, om inställande av de övningar, som beröras i Kungl. Maj:ts propositioner nr 7, 8 och 9, m. m.

Sedan från andra kammaren ankommit meddelande, att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition nr 3, angående uteslutande från Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden, m. m., blev berörda kungl. proposition vid nu skedd föredragning hänvisad till första särskilda utskottet.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag ävensom protokollet för den 8 innevarande månad.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2,30 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.

Fredagen den 15 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet den av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, väckta motionen. nr 5, om reduktion av övningstiden för värnpliktiga av 1919 års klass.

Föredrogs herr *Wigforss* motion, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.

*Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.*

Herr t a l m a n n e n: I denna motion hemställer motionären, att riksdagen ville besluta,

»att under 1920 inkallelser av värnpliktiga icke skall äga rum, såvida ej Konungen finner särskilda förhållanden oundgängligen påkalla sådan inkallelse;

dock att inkallelse må ske till det antal, som för vård av hästar och materiel eller för viss säkerhetstjänst vid marinen är oundgängligen nödvändigt.»

Men enär förevarande motion innefattar förslag, som ej stå i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr *Wigforss*: Med anledning av herr talmannens vägran att framställa proposition å remiss ber jag att få säga ett par ord.

Det förhåller sig utan tvivel så, att vi för närvarande ha en bestående värnpliktslag, som föreskriver övningar icke blott av årsklassen 1919, utan för hela följande år. Nu innebär Kungl. Maj:ts proposition en ändring av denna lag, en reduktion av dessa övningar under nästa år, och min motion innebär förslag om en längre gående reduktion. Jag kan således icke finna annat, än att min motion står i det oskiljaktiga sammanhang med Kungl. Maj:ts proposition, att remiss bör ske, och jag vill hemställa, att kammaren måtte besluta sådan remiss.

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.
(Fortw.)

Herr Lindhagen: Det lär bli flera fall av remissvägran, som komma att stå på dagordningen i dag, bland annat även vägran på remiss av den del av min motion, som innefattar ett avskrivande av militärväsendet över huvud taget. Nu medger jag, att om man har den uppfattningen, att den delen av motionen icke grundlagsenligt kunnat väckas, så måste man också göra gällande, att de yrkanden, vilka innefattas i herr Wigforss' och även i herr Winbergs motion, som gå ut över just de värnpliktsövningar, vilka beröras i propositionen, med lika fog icke heller grundlagsenligt kunnat bli föremål för motions väckande.

Då således frågan blir prejudicierande genom detta avgörande även i vad rör mitt yrkande, vill jag i detta sammanhang yttra mig också något om själva huvudsaken.

Det står i riksdagsordningen, att man vid urtima riksdag icke får väcka annan fråga, än som står i oskiljaktigt sammanhang med för riksdagen och regeringen framlagt ärende. Då är det en tolkningsfråga vad som skall anses därmed stå i oskiljaktigt sammanhang eller icke. I detta fall som i alla frågor får man genast konstatera skillnaden mellan en formell tolkning och en, som går efter andan. Jag skulle icke hava tillåtit mig att väcka min motion, såvida jag icke varit förvissad om att jag i egenskap av talman skulle ansett mig skyldig tillåta remiss av densamma; och det skulle jag hava gjort på följande grunder.

Kungl. Maj:t har, ej såsom en fristående detaljändring utan såsom en försmak av en blivande revision av försvarsväsendet i sin helhet, föreslagit, provisoriskt viss nedsättning av vissa värnpliktsövningar. Detta förslag är således grundat på motiv, som omfatta hela militärväsendet; och jag förstår dem, som kunna hava betänkligheter mot propositionen, då de förmena, att man icke kan pröva denna detalj ensam, därför att den hänger ihop med militärväsendet över huvud taget.

Således om man ger sig in på frågan, om och i vad mån man skall rubba dessa värnpliktsövningar, och anser, att detta är förspelet till vad som skall komma, då är det klart, att hela militärfrågan rullas upp. Grunden för vad som behövs och icke behövs hänger ihop, och man kan icke skilja det ena från det andra, såvida man vill bevara svenska folkets yttrandefrihet efter andan och icke vill göra det hela blott till en formell detaljfråga. Vill man respektera svenska folkets yttrandefrihet i all synnerhet på riksdagstribunen, kan man icke göra gällande, förefaller det mig, den synpunkt, som talmanen gjort sig till tolk för.

Våra förslag gå bara ut på att vad som föreslås i den kungliga propositionen och med den ytterligare ställes i utsikt, icke är tillräckligt, att de grunder, som åberopas, icke äro uttömmande, och att vi med anledning därav måste framställa vidare synpunkter. Den ene går något kortare, den andre något längre, men dessa synpunkter är det vår oförtyteliga rättighet att göra gällande, liksom det ligger i sakens eget intresse och i svenska folkets intresse, att sådana ärenden få behandlas i hela sin vidd.

Nu har för övrigt en motion, liknande den som herr Wigforss väckt, redan remitterats i andra kammaren. Det visar således, att det går för sig att göra detta. Då tror jag även, att i detta fall, om någonsin, när det gäller svenska folkets yttrandefrihet inom dess egen representation till på köpet, det är bättre att vara frikostig än för snål på yttrandefrihet.

Nu har jag också hört, att av andra kammarens talman skulle yppats betänkligheter mot remiss av viss del av min motion. Men det blir en inkonsekvens, ty dess delar hänga oskiljaktigt ihop, liksom det likaledes blir en inkonsekvens att ej remittera vare sig herr Wigforss' eller herr Winbergs motion.

Jag ber således att få instämma i det yrkande, som herr Wigforss framställt vid denna punkt.

Herr vice talmannen: Jag skall be att få yttra några ord med anledning av denna remissfråga.

Såsom den siste ärade talaren framhöll, får vid urtima riksdag endast förekomma ärende, som av Konungen för densamma framläggas, och ärende, som därmed står i oskiljaktigt sammanhang. Det kan icke nekas, att detta uttryck »oskiljaktigt sammanhang» är rätt svårt att tolka. Om man vill tolka det efter bokstaven, kan jag icke inse annat, än att ej något annat ärende borde få förekomma vid urtima riksdag än det, som står i strängt ovillkorligt sammanhang med de kungl. propositionerna. Man har också hittills förfarit mycket strängt i detta hänseende. Jag ber att därvidlag få fästa uppmärksamheten på hurusom vid förra årets urtima riksdag i andra kammaren förekommo fall, då dess talman vägrade framställa propositioner på remiss av motioner, som där voro väckta. Jag förbigår de fall, som rörde frågor om krigstidstillägg. Det var fråga om extra krigstidstillägg, och då i anledning av Kungl. Maj:ts proposition därom motioner väcktes om beviljande av extra krigstidstillägg åt sådana kategorier av tjänstemän, som förut icke ihågkommits med något krigstidstillägg, vägrades i andra kammaren proposition å remiss av sådana motioner. Men det fanns dessutom ett ärende, som mycket livligt erinrar om de här föreliggande frågorna, nämligen motionen nr 23, som vid förra årets urtima riksdag väcktes i andra kammaren av herr Vennerström m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 28, med förslag till lag angående tillägg till § 27. mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914. Kungl. Maj:ts förslag innefattade egentligen, att Kungl. Maj:t skulle vara berättigad att uppskjuta de föreskrivna militärovningsarna. Men herr Vennerströms motion gick ut på att de helt och hållet skulle inställas. Om remiss av en sådan motion ansåg sig då andra kammarens talman icke kunna framställa proposition.

Nu föreligger här från Kungl. Maj:t förslag om ett sådant tillägg till värnpliktslagen, att det skulle bli ändrad utbildningstid endast för vissa värnpliktiga av 1919 års klass. För att icke få allt för strängt formell synpunkt har man då i talmanskonferensen, när man velat företräda den åsikt, som jag nu söker framhålla, ställt

Ang.
vissa motions
remitterande
till utskott.
(Forts.)

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.

(Forts)

sig på den ståndpunkten, att man skulle kunna gå så pass långt med avseende å motioner, att med hänsyn till den föreslagna ändrade utbildningstiden de finge omfatta även andra kategorier av värnpliktiga, vilka skulle fullgöra första tjänstgöringen, än de kategorier, som av Kungl. Maj:t här föreslagits skola kunna komma i åtnjutande av en nedsättning i första årets tjänstgöring. Det är på den grund man också ansett sig kunna bifalla proposition å remiss av den utav herr Nilsson i Malmö väckta motionen, men ansett sig böra vägra remiss av de å föredragningslistan sedan upptagna motionerna av herrar Wigforss, Winberg och Lindhagen.

Jag ber att få ansluta mig till den åsikt, som blivit uttalad av herr talmannen i denna kammare, och hemställer, att kammaren måtte vägra remiss av herr Wigforss' motion.

Herr O l s s o n, O l o f: Herr talman! Av det lilla, som vi redan hört, framgår uppenbarligen, att meningarna kunna vara delade i denna sak. Självt tycker jag, att de synpunkter motionären framhöll ha skäl för sig, och vi hörde ju nyss också, att man under denna riksdag i andra kammaren remitterat en motion av liknande innehåll som den det här gäller. Och då det är riktigt, att man inte gör andra inskränkningar i motionsrätten än sådana, som äro verkligen betingade av en ovederlägglig grundlagstolkning, förefaller det mig under alla förhållanden vara klokt att så ordna, att saken går till konstitutionsutskottet, där man under längre tid samt mera i lugn och ro, om jag så får säga, kan dryfta saken.

Det är huvudsakligast av detta skäl — då det förefaller mig vara omöjligt för kammaren att på denna stund tillräckligt tränga in i ärendet för att bestämt kunna avgöra vad som härvidlag är det riktiga — som jag ber att få hemställa till kammaren, att den måtte besluta remittera motionen nr 6 till särskilda utskottet nr 3.

Herr talmannen hemställde nu, huruvida kammaren yrkade proposition på remiss av föreliggande motion till utskott; och förklarade herr talmannen sig finna denna fråga vara med övervägande nej besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes. justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som icke yrkar proposition på remiss av motionen nr 6 till utskott. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren sådan proposition.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 18;

Nej — 30.

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.

(Forts.)

Med anledning härav blev, jämlikt § 61 riksdagsordningen, överläggningen förklarad vilande och målet förvisades till konstitutionsutskottet.

Föredrogs herr *Winbergs* motion, nr 7. om inställande tills vidare av alla värnpliktsövningar.

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.

Herr t a l m a n n e n: I denna motion hemställer motionären »att samtliga värnpliktsövningar — däri inbegripet jämväl repetitionsövningar — tills vidare, och till dess resultatet av en utredning rörande minskning av militärbördorna föreligger, må helt inställas».

Men enär förevarande motion innefattar förslag, som ej står i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr *W i n b e r g*: Herr talman, mina herrar! Såsom redan här har framhållits, kan det mycket väl tänkas olika tolkningar av uttrycket »oskiljaktigt sammanhang». Herr talmannen har här tillkännagivit den tolkning han vill giva åt grundlagen i förevarande fall. För min del kan jag tyvärr icke godkänna denna tolkning, och jag ber därför att få säga ett par ord i föreliggande fråga.

Här måste man se saken reellt så som den föreligger. Kungl. Maj:t har ansett, att under föreliggande särskilda förhållanden en urtima riksdag borde sammankallas för behandling av vissa ärenden. Ett av dessa ärenden är åtgärders vidtagande för eventuellt inställande av vissa värnpliktsövningar. Fråga härom har uppkommit på grund av det allmänna sakläget i världen. Kungl. Maj:t har föreslagit inställande av värnpliktsövningarna för 1919 års klass. Nu föreställer jag mig, att det mycket väl kan tänkas, att riksdagen med hänsyn till rådande exceptionella förhållanden skulle vilja gå något längre i detta fall än att inskränka sig till just årsklassen 1919. Enligt den tolkning herr talmannen givit skulle det emellertid vara omöjligt att för riksdagen framlägga ett förslag, varigenom det bleve möjligt att gå något längre, än Kungl. Maj:t har föreslagit. Med detta som utgångspunkt håller jag därför före, att det skulle vara i överensstämmelse med grundlagens bud att utsträcka förslaget på sätt som skett i min motion. Jag har nämligen, märk väl, icke här upprullat hela det militära spörsmålet, utan jag håller mig i min motion till värnpliktsövningarna. — Detta om sakens reella och formella sida.

I övrigt skulle jag vilja säga, att det verkar något egendomligt, efter den genomförda omdaning och demokratiseringen, om samma

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.

(Forts.)

grundlag på detta sätt skall tolkas olika i de båda kamrarna. Såsom här påvisats, har en motion med samma ordalydelse som här ifrågavarande remitterats i andra kammaren. Nu skulle första kammaren vägra att remittera denna motion. Jag hemställer, huruvida det skulle vara förenligt med det demokratiska genombrottet beträffande denna kammare, varom så mycket talats, att fortfarande upprätthålla denna dualism vid tolkningen av dylika grundlagsfrågor.

På grund härav och med stöd av vad förut framhållits i dessa tvistiga frågor synes det mig riktigt, att konstitutionsutskottet får säga sitt ord. Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att kammaren måtte medgiva remiss av ifrågavarande moton till särskilda utskottet nr 3.

Herr vice talmannen: Man får väl dock i allt fall icke helt och hållet förbise, att bestämmelserna för urtima riksdag äro helt olika mot bestämmelserna för lagtima riksdag. Urtima riksdag sammankallas ju för speciella, särskilda uppgifter, och meningen med urtima riksdag är naturligtvis att såvitt möjligt begränsa dess omfattning dels med avseende på tiden, dels med avseende på behandlingen av olika ärenden. Därför är föreskrivet, att ärende, för att där få förekomma, skall stå i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som förelagts i kungl. proposition. Däremot vid lagtima riksdag är förhållandet helt annat. Där kan ju väckas en motion, som är föranledd av en kungl. proposition. Alltså är det intet hinder vid lagtima riksdag att få fram just sådana ärenden, som den siste ärade talaren bragt på tapeten.

Vad beträffar frågan, hur man skall tolka grundlagen, så är det, såsom blivit här framhållet upprepade gånger, skiljaktiga meningar härom, och det har ju varit tämligen olika nyanser i de motioner, som blivit väckta. Vad den nu förevarande motionen beträffar får man väl i allt fall medgiva, att den är av helt annan natur än den kungl. propositionen. Såvitt jag förstår, innefattar Kungl. Maj:ts proposition vissa modifikationerna i värnpliktslagen, som äro påkallade av förhållandena, som föranlett Kungl. Maj:t att förelägga dem för riksdagen. Däremot är motionärens förslag, såvitt jag förstår, helt och hållet en principfråga. Det gäller att tills vidare, för obegränsad tid — man vet icke, huru långt den kan sträcka sig — inställa alla värnpliktsövningar. Detta har ju, såvitt jag kan förstå, en helt annan innebörd än den kungl. propositionen, och jag kan icke anse, att det har något oskiljaktigt sammanhang med den kungl. propositionen. Enligt mitt sätt att se saken är detta så tydligt och klart, att jag för min del skall be att få yrka bifall till remissvägran på den förevarande motionen.

Herr Möller: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte påyrka remiss även av denna motion. Jag tror, att det är klokt att som i föregående fall skett draga frågan under konstitutionsutskottets prövning, och då finns ju intet

annat förfaringssätt än, att kammaren för sin del beslutar den påyrkade remissen.

Jag uppkallades egentligen av herr Winbergs sista reflexion beträffande betydelsen av genombrottet, ty man måste väl säga, att det är en reflexion, som föregriper sakens utveckling. Herr Winberg kan icke nu veta, huruvida kamrarna komma att stanna i olika beslut i denna punkt. I det föregående ärendet blev ju resultatet det, att första och andra kammaren fattade lika beslut, och det förefaller mig snarare utgöra bevis för att man nu kan anse dualismen mellan kamrarna hävd.

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.
(Forts.)

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! I den nu föreliggande frågan måste jag ställa mig på den ståndpunkt, varåt herr greven och talmannen givit uttryck genom att vägra proposition å motionen. Regeringsformen anger i sin § 49 alldeles klart, att inga andra *ärenden* än de, som genom Kungl. Maj:ts propositioner framläggas, kunna vid urtima riksdag komma under behandling. För bestämmandet av ett visst *ärende* är Kungl. Maj:ts proposition normerande; endast i fråga om de olika, möjliga sätt, på vilka detta ärende kan avgöras, förefinnes motionsrätt. Men den nu föreliggande motionen avser icke allenast ett annat sätt än det Kungl. Maj:t föreslagit, utan framför ett helt nytt ärende. Man kan möjligen hysa olika meningar om vad det av Kungl. Maj:t framlagda ärendet betyder, men mig synes det vara omöjligt att hava mera än en mening därom, att *denna* motion icke faller inom detta ärende. Det ärende, som Kungl. Maj:t framlagt, avser tillfälligt ändrad tillämpning av värnpliktslagens övnings- och utbildningsföreskrifter antingen, enligt rubrikerna, beträffande vissa angivna årsklasser, eller, om man mera ser till innehållet, måhända beträffande visst års tjänstgöring. Men i intetdera fallet avser motionen detta ärende. Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka, att kammaren icke för sin del påyrkar propositions framställande, utan låter bero vid talmannens beslut.

Herr Winberg: Med anledning av herr Möllers uttalande vill jag säga, att redan den omständigheten, att talmannen ansett sig böra vägra remiss tillräckligt framhäver olikheten kamrarna emellan, ty i andra kammaren har, såvitt jag vet, icke något sådant nu förekommit. Det är detta, som föranleder mig att fortfarande säga, att det synes vara någon olikhet.

Sedan vill jag säga något med anledning av herr vice talmannens uttalande. Han ville göra gällande, att enligt motionens ordalydelse det först långt fram i tiden skulle komma att avgöras, om några vidare värnpliktsövningar skulle förekomma eller icke. I motionen föreslås dock, att värnpliktsövningarna måtte inställas *»tills vidare, och till dess resultatet av en utredning rörande minskning av militärbördorna föreligger»*. Och det förefaller mig, som om åtminstone stora grupper av svenska folket vore tämligen överens, att en dylik revision måste komma omedelbart. Det är alltså icke

*Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.
(Forts.)*

någon så stor fara att avvakta den och tillåta sig yrka, att intill dess värnpliktsövningarna måtte inställas.

Herr talmannen hemställde till kammaren, huruvida densamma yrkade proposition på den nu förevarande motionens hänvisande till utskott; och förklarade herr talmannen sig finna denna fråga vara med öfvervägande nej besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som icke yrkar proposition på remiss av motionen nr 7 till utskott, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren sådan proposition.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 18;

Nej — 30.

På grund härav blev, jämlikt § 61 riksdagsordningen, överläggningen förklarad vilande och målet förvisades till konstitutionsutskottet.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion nr 8, om inställande av de övningar, som beröras i Kungl. Maj:ts propositioner nr 7, 8 och 9. m. m.

Herr *Lindhagen*: Jag hade inte tänkt, att jag skulle bereda kammaren så mycket besvär, men nu innefattar min motion icke mindre än fyra yrkanden, och jag skall då be, att som de till äventyrs kunna vara av något olika beskaffenhet — såsom även uttalats på ett och annat håll — få uppdelas min motion efter dess olika punkter i fyra motioner, och att herr talmannen behandlar var och en av de fyra motionerna för sig.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet härmed blev ifrågavarande motion uppdelad i fyra särskilda motioner, den första med samma nummer och överskrift som den ursprungliga motionen, den andra med nummer 9 och med överskrift: angående skrivelse till Konungen rörande omläggning av den ifrågasatta revisionen av krigsväsendet, den tredje med nummer 10 och med överskrift: angående skrivelse till Konungen i fråga

om skytteväsendets avskaffande samt den sista med nummer 11 och med överskrift: angående bibehållande av en kort värnplikt i produktivt syfte m. m.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 8, om inställande av de övningar, som beröras i Kungl. Maj:ts propositioner nr 7, 8 och 9, m. m.

Motion om inställande av vissa värnpliktsövningar m. m.

Herr *Lindhagen*: Jag vill bara deklarerera, att den omständigheten, att denna motion, såsom herrarna hörde, kommer att bli välvilligt behandlad av talmannen, därför att den rörde sig om »de övningar, som i propositionerna behandlas», beror på ett misstag. Jag menar detsamma som herrar *Wigforss* och *Winberg*.

Dessutom vill jag begagna detta tillfälle att mot herr *Reuter-skiöld* göra en erinran. Det är nämligen med avseende å denna motion så, att det här gäller tolkningen av »ärende». Ärendet i den åsyftade propositionen är en viss nedsättning i värnplikten, men i denna motion avses, om man tolkar formellt, såsom det gjorts av herr talmannen, icke nedsättning i propositionens hemställan, utan ett annat ärende. Denna tolkning är mera överensstämmande med herr talmannens och herr *Reuterskiölds* uppfattning, och jag blev för övrigt i går i tillfälle att höra av talmannen, att han hyste betänkligheter mot, att motionen skulle kunna remitteras ens i första punkten. Det visar sig således, att skall man tolka »ärende» strängt efter orden, är det bara vad Kungl. Maj:tt föreslagit som får förekomma. Men tillåtes man att gå åtskilligt över det ärendet och vidare, så bör man även då överväga alltsammans. Ärendet blir med andra ord hela krigsväsendet, då det nu ju gäller icke dess bibehållande och revision allenast av en detalj utan en revision av det hela, varav det föreliggande förslaget och den i utsikt ställda revisionens motivering utgör enligt motionärernas uppfattning en alldeles för mycket stapplande begynnelse.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades den under behandling varande motionen till tredje särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas det i anledning av motionen inom kammaren nu avgivna yttrandet.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 9, angående skrivelse till Konungen rörande omläggning av den igångsatta revisionen av krigsväsendet.

Ang. viss motions remitterande till utskott.

Herr *t a l m a n n e n*: I motionen nr 9, den ursprungliga motionens andra punkt, hemställer herr *Lindhagen*, »att riksdagen med anledning av propositionerna nr 7, 8 och 9 ville hos regeringen anhålla, att den igångsatta »revisionen» allenast av krigsväsendet, det vill säga av ett gammalt missförhållande, måtte omläggas till ett

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.

(Forts.)

nydaningsarbete i syfte att från grunden utplåna detsamma genom den allmänna värnpliktens avskaffande och en i övrigt fullständig på en ny anda grundad avrustning».

Enär förevarande motion innefattar förslag, som ej står i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 rege- ringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr *Lindhagen*: Med avseende på tolkningen av ordet »ärende» har jag i mitt första anförande givit uttryck åt min personliga mening av huru det efter andan skall tolkas. Men nu har kammaren redan fattat beslut, att det ärende, som Kungl. Maj:t framlagt för riksdagen, nämligen viss nedsättning i värnpliktsövningarna, även får utökas med prövning av ytterligare sänkning av övningstiden, nämligen vidare värnpliktsövningarnas inställande under år 1920 och på grund av herr *Winbergs* motion deras eventuella inställande än längre. Nu går jag bara ett steg ytterligare och ifrågasätter, att hela värnplikten och allt det övriga krigsväsendet skola avskaffas. Var är gränsen? Jag bara frågar.

Herr talman, jag yrkar remiss.

Herr talmannen hemställde nu, huruvida kammaren yrkade proposition på remiss av föreliggande motion till utskott; och förklarade herr talmannen sig finna denna fråga vara med övervägande nej besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som icke yrkar proposition på remiss av motionen nr 9 till utskott, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren sådan proposition.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 10.

Ordet lämnades på begäran till herr *Lindhagen*, som yttrade: Jag ber att få inlägga min reservation på denna punkt mot den fullständiga inkonsekvensen av det fattade beslutet i förhållan-

de till de förut fattade. Det bevisar ytterligare parlamentarismens avvigsidor, om på detta sätt representanter skola betagas rätten att få en sak bedömd efter hela dess andliga beskaffenhet och måste finna sig i att få prövad blott en lösryckt bit av saken, som icke är i och för sig en fristående organism utan allenast en med det hela oskiljaktigt sammanhängande del.

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.
(Forts.)

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 10, angående skrivelse till Konungen i fråga om skytteväsendets avskaffande.

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.

Herr t a l m a n n e n: I motionen nr 10, den ursprungliga motionens tredje punkt, hemställer herr Lindhagen, »att riksdagen med anledning av propositionerna nr 7, 8 och 9 ville hos regeringen anhålla om förslag till skytteväsendets avskaffande och förbud för dylik verksamhet».

Enär förevarande motion innefattar förslag, som ej står i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskottet.

Herr Lindhagen: Denna sak är en detalj av den föregående punkten. Den ingår i statens krigsväsen. Jag ber att få framdraga den till särskilt beaktande, därför att skytteväsendet har en särskild ställning och avser att genom privata initiativ stödja staten i upprätthållandet av försvarsväsendet. Jag anser på samma grunder, som jag förut anfört, att denna sak hör oskiljaktigt till ämnet, av vilket den utgör en del liksom det av regeringen framlagda förslaget. Och då regeringen icke betraktar dessa synpunkter och icke givit förhoppning om att man skall gå in på denna fråga, har jag ansett det verkligen vara i sin ordning, att riksdagen eller åtminstone de, som intressera sig för denna sak, ville fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på att även denna del av krigsväsendet bör bli va föremål för revision, ty vi veta, hur det annars går, när en proposition kommer in, utan att någon framställning på förhand förelegat från riksdagen. Det är då nästan omöjligt att få en ny sak uppmärksammas.

Jag vidhåller min uppfattning, att denna framställning bör remitteras, och yrkar remiss.

Herr talmannen hemställde, huruvida kammarerna yrkade proposition på den föreliggande motionens remitterande till utskott; och förklarades denna fråga vara med övervägande nej besvarad.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 11, angående bibehållande av en kort värnplikt i produktivt syfte.

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.

Första kammarrens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 2. 3

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.
(Forts.)

Herr t a l m a n n e n: I motionen nr 11, den ursprungliga motionens fjärde punkt, hemställer herr Lindhagen, »att riksdagen med anledning av propositionerna nr 7, 8 och 9 ville taga i övervägande, i vad mån en kort värnplikt må bibehållas i produktivt syfte särskilt för odling av jord och skog till allas bästa och värnandet därigenom även av släktets hälsa ävensom på vad sätt anslagen till skytterörelsen må anslås i stället för upplysning om släktets fostran till individuell hygien».

Enär förevarande motion innefattar förslag, som ej står i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr L i n d h a g e n: Jag har ansett, att denna fråga, som jag själv vid ett par tre tillfällen förut motionsvis framfört i riksdagen, i all synnerhet numera bör komma under övervägande, då man står i begrepp att avskaffa eller minska värnpliktsövningarna. Det är då särskild anledning att överväga, i vad mån en kort värnplikt bör bibehållas i produktivt syfte i vissa avseenden, såsom exempelvis de av mig ifrågasatta. Och då jag anser, att det står i oskiljaktigt sammanhang med ärendet i hela dess vidd, ber jag få yrka remiss av motionen.

Herr talmannen hemställde, huruvida kammaren yrkade proposition på den ifrågavarande motionens remiss till utskott; och förklarades denna fråga vara med övervägande nej besvarad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.56 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 18 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades första särskilda utskottets utlåtanden:
nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol å viss spannmål m. m.; samt
nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,03 e. m.

In fidem
G. Aman-Nilsson.

Tisdagen den 19 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Karl Berglund* lider av hjärtsjukdom, och av mig ordinerats någon tids absolut vila, intygas.
Stockholm den 6 augusti 1919.

H. C. Jacobæus.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första särskilda utskottets utlåtanden nr 1 och 2.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,07 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
